

L'estaló

(ALDC, V, 1248. L'estaló)

L'enunciat designa un pal bifurcat en un dels seus extrems que serveix per a sostenir les branques dels arbres. Les seves motivacions són:

1) el genèric 'pal, vara': *estaló* (s. XIII) és la var. dissimilada de *estoló* (< STOLŌNE 'rebrot, tany; esqueix per a trasplantar'), dissimilació que ja es troba en el der. *estalonar* (s. XIII); *estaca*, potser del gòtic *STAKKA; *pal* 86 (*palo* 175, 177, 178 ← cast.), del llat. PALU; *bastó* 123, 152, del llat. vg. *BASTONEM, var. de BASTUM, segurament relacionat amb BATTUĒRE 'batre'; *vara* (s. XIII) 156, del llat. VARA 'travesser en forma de pont', f. de VARUS, -A, -UM 'var, girat cap endins'; *agulla* 149, del llat. vg. ACŪCŪLA 'agulleta', dim. de ACUS 'agulla'; *pollanc* 63, der. de *poll* (< *PŌCLUS, cl. PŌPŪLUS) amb el suf. -anc (com el de *barranc*, *verdanc*, etc.), entès el mot com 'vara de pollancre';

2) 'pal forcat': *forca* (< FŪRCA), amb nombrosos der.: *forcat* 16, 19, 21, 22, 32, 42, 52, 73, 97, 133, 143, 144, der. de *forçar*, com *forcada* 74; *forcall* 101, 163; *forqueta* 17, 26, 31, 34, 36, 37, 43, 45, 47, 52, 89, 108, 148, 157, 164, 172, 174, 179-181 o *folqueta* 85, dim., per lambdacisme; *forcó* 88, 92, 146, 151, 185; *forcana* 93, 94, 98, amb el seu dim. *forcaneta* 87; *forquilla* 189; *forquilla* 153 (però *forcilla* 99 seria un der. del llat. FURCILLA); *forc* 95, forma masculinitzada; *enforcadura* 66 (i *branca en enforcadura* 64), der. de *enforçar*; no falten les var.

perifràstiques: *pal forcat* 12, 28, 49, 95, *pal de forqueta* 37, *pal de forca* 59;

3) 'sostenidor': *puntal*, der. de *punt* (< PŪNCTU 'punxada, ferida de punta; punt, pic'), der. de PŪNGĒRE 'punxar, punyir'; *puntalet* 190, dim.; *puntal amb forat a dalt* 135; *puntal amb forca* 128 o *puntal amb forqueta* 128; *puntal en (amb) una forcatxa* 125; *puntal que tingui un forcall* 104; *puntala*, per influència de *apuntalar*; *puntola* 8, 13, amb canvi de suf., i *púntola* 14, amb desplaçament de l'accent per atracció de *punta*; *empintona* 4, 9 podria ser un postverbal de *empintonar* (← oc. *apuntelar*), amb canvi de prefix, tancament de [e], metàtesi i assimilació de nasals. *Estanquet* 5, dim. de *estanc* 'pilar' (← oc.), on és der. de *estancar* (< llat. vg. *EXTANCARE, der. de *TANCARE, probablement d'origen preromà); *pilaret* 174, dim. de *pilar*, der. de *pila* (< PĪLA 'pilar, columna'); *falqueta de nyenya* 154, compost del der. dim. de *falca*, d'origen fosc, i de *nyenya* (< *llenya* < LĪGNA), per assimilació a la nasal palatal; *pitja* 'falca, puntal', del llat. vg. *PĒDEA 'trava dels peus', der. de PEDEM 'peu'; *ajudant* 15, participi de present de *ajudar* (< ADJŪTARE, freqüentatiu de ADJŪVARE); *sostenedor* 15, compost de *sostenir* (< SUSTINĒRE) i el suf. -idor, amb metàtesi; *sostén* 137 (← cast.); *cavallet* 181, dim. de *cavall* (< CABALLU), en el sentit de 'suport'; *extensor* 1, adaptació del fr. *extenseur*.

Per als mots *pal*, *puntal* (*puntala*), *estaca*, *bastó*, *pitja*, *pollanc* i *forcana*, veg. mapa 779.

Des d'una perspectiva geogràfica, *estaló* sols s'ha mantingut en bal., mentre que *puntal* i *forca*, amb llurs der., s'estenen pel cat. peninsular. Els altres mots, tret de *puntala/puntola*, coneixen una presència local.

Són mots normatius *estaló*, *puntal* i *forca*, des del DOrt, 1917.

